

Pianolærer Rosalinde Block regner seg som en del av overklassen. Likevel er hun avhengig av matkuponger.

SULTENS RIKE

TEKST LINE TILLER FOTO MALIN FEZEHAJ
New York, USA

O

«Og en for en blev de ropt op av protokollen, en for en fikk de en billett til mat. ... Ja, glem ikke å gi dem billetter. De ser ut til å trenge et måltid.»

«SULT», AV KNUT HAMSUN

- JEG KJENNER en Bed & Breakfast-eier fra California som spiser på pappbeget etter at han har drukket opp kaffen sin. Jeg vet om en tidligere fotomodell i 60-årene som stjeler toalettruller fra restauranter fordi hun heller vil bruke penger på mat, sier pianolærerinnen Rosalinde Block (59) og tørker en tåre.

Newyorkeren har mottatt matkupongpenger i to år. Hver dag øker *food stamp*-koen i USA med 20.000 mennesker. Mange av dem er mennesker som tidligere kunne kalles rike.

FRA VILLA TIL REIR. USA. Billige McDonalds-hamburgerer, eplepai på boks og kilostore biffstykker du får gratis om du greier å spise opp alt. I landet som velter seg i føde og kaster mange tusen tonn mat hver dag, som har flest matutsalgssteder i verden og hvor over halve befolkningen er overvektige, bor det 46 millioner sultne mennesker. Det er omtrent 15 prosent av befolkningen. Antallet amerikanere som mottar matkuponger har aldri vært høyere.

21 år gamle Samantha Baron som har flyttet fra familiens millionvilla i San Franciscos rikmannsstrøk til et reir i hipsterstrøket Williamsburg i New York.

- Vi hadde tre BMW-er, hemmelige dører inn til vinkjellere, naboer som var med å starte opp Google med evighetsbasseng i hagen, jeg tok ridetimer med Huey Lewis datter og var likevel «den fattige» jenta i vennegjengen. For noen dager siden ringte mamma for å si →

STOR OVERGANG. - En kvinne med min bakgrunn og alder skal ikke behøve å være vaskehjelp, mener Rosalinde Block (59). I begynnelsen ville hun ikke ta imot matkupongene, men nå klarer hun seg ikke uten.

HÅPLOST. Samantha Baron er utdannet ernæringsfysiolog, og har en kaféjobb hvor hun tjener 5000 kroner i måneden – 500 kroner mindre en husleien hun må betale for ett rom i en loftsleilighet. – Jeg kjenner heldigvis et par folk her i byen. Vi forsøker å mate hverandre med kaker og kaffe fra våre respektive arbeidsplasser, forteller Baron, som er oppvokst med luksusbiler, ridetimer og vinkjeller.

→ at hun sannsynligvis ikke har råd til å betale flybilletten min hjem til jul, sier Samantha Baron.

Hun ler.

Hva annet kan hun gjøre.

– Nå skjønner jeg hvor unødvendig all luksusen var.

Samantha går langs fortauet på vei hjem fra nabolagets bondemarked hvor hun har handlet litt grønnsaker og en liter eplejuice til havregroten hun spiser hver morgen. Hun betalte med pappmynter. Hver måned overfører jordbruksdepartementet 900 kroner til hennes digitale plastkort (SNAP) som hun kan betale butikvarer med, eller veksle inn til lekepenger på diverse utendørsmarked. I midten av hver måned går pengene tom for neste sum ligger klar.

– Jeg handler yoghurt, mel til å bake med og røde epler to dager i uka. Jeg går heller litt lengre for å få tak i sunne matvarer. Og billigere, selvfølgelig.

Baron så for seg en hjemløs, skjeggete mann når hun tenkte på hvilke folk som måtte ty til papirlapper for å handle sitt daglige hvetebrød. Det gjør hun ikke lenger. Fattigdommen har fått et nytt ansikt. I løpet av 20 år har den typiske matkupongmottageren forandret seg radikalt, han går ikke lenger på trygd og, som noen ville ment, melker systemet, han jobber – eller leter etter jobb. «The working poor» blir de kalt. Nå har familier som tidligere fløy ponnier over kontinentet til barnas 7-årsdager, blitt de nye *food stamp*-avhengige.

– Tenk det! Jeg fikk alt jeg pekte på. Like før jeg skulle begynne på universitetet, brøt helvetet løs. Da krisen slo til i 2008, raste alt sammen. Pappa, som er eiendomsinvestor og mamma, som jobbet med turister, mistet veldig mye penger, blant annet sparepengene til universitetsutdannelsen min. Så nå sitter jeg her, det sultne barnet, baker scones til meg selv og søker på slavejobber. *Welcome to life, right?*

MAT MOT MARC JACOBS. Samantha Baron ble nylig uteksaminert som ernæringsfysiolog fra American University i Washington D.C. – et universitet hun sa ja

til, fordi de ga henne den største stipendsummen. Hun har sett familien slite med lån. Derfor ville hun ikke ha 200.000 dollar i gjeld for en eliteutdanning og avsløtt tilbud om studieplass på både Yale, Pratt og Parsons. Med diplommet i hånd flyttet hun i august til New York for å finne en jobb og starte et nytt liv. En måned senere satt hun i kø på et sementgulv i åtte timer og leste ut en hel bok, mens hun ventet på å bli intervjuet av en streng kvinne for å bli med i matvareprogrammet.

– Jeg sto opp grytidlig. Det pøsegnet, og køen presset seg allerede helt ut på gaten. En gammel dame holdt en paraply over hodet mitt. Jeg så ned på meg selv og tenkte «dette er det mest ydmykende jeg har vært med på i mitt liv». Intervjueren lo til og med av meg. Mente en hvit ung jente ikke horte hjemme der. Vel, sånn er det blitt.

Hun viser frem et lite kott i loftsleiligheten hun leier sammen med to gutter for 5500 kroner i måneden. Det er egentlig et klesskap, nå hennes hjem. På gulvet står plastposer fylt med Marc Jacobs-kjoler og designersko, klær hun fikk da «gullpenger regnet over oss», og som hun skal selge. Hun betaler den dyre husleien med pengene hun sparte opp mens hun studerte i Washington, hvor hun jobbet døgnet rundt på en asiatisk karaokerestaurant, som barnepike og som sykkelreparatør. I New York er det ikke like enkelt å skaffe seg arbeid. Konkurransen er stor når arbeidsledigheten i USA ligger nå på ni prosent. For ungdom under 30 år er tallet nær dobbelt så høyt.

– Jeg kjenner heldigvis et par folk her i byen. Vi forsøker å mate hverandre med kaker og kaffe fra våre respektive arbeidsplasser. Gjennom en av dem fikk jeg jobb på en kafé i Tribeca. Jeg jobber to dager i uken og tjener rundt 5000 kroner i måneden, inkludert tips, altså mindre enn husleien.

Ti timer tre dager i uken jobber hun også som ubetalt praktikant i et plateselskap.

– De elsker meg, så de gir meg heldigvis gratis lunsj. Noen ganger betaler sjefen meg i dyre middager. Og som den gourmetjenta jeg er, synes jeg det er helt kult. Jeg har eid mye i mitt liv og har lært, ved å være vitne til at familien min mistet livsgrunnlaget sitt, at jeg ikke trenger mengder med materielle goder for å være glad. Jeg har kokeplater, miksmaster, tepper, håndklær. Jeg greier meg.

I USA må de fleste jobbe som praktikant før man får tilbud om fast ansettelse, også kalt «en betalt jobb».

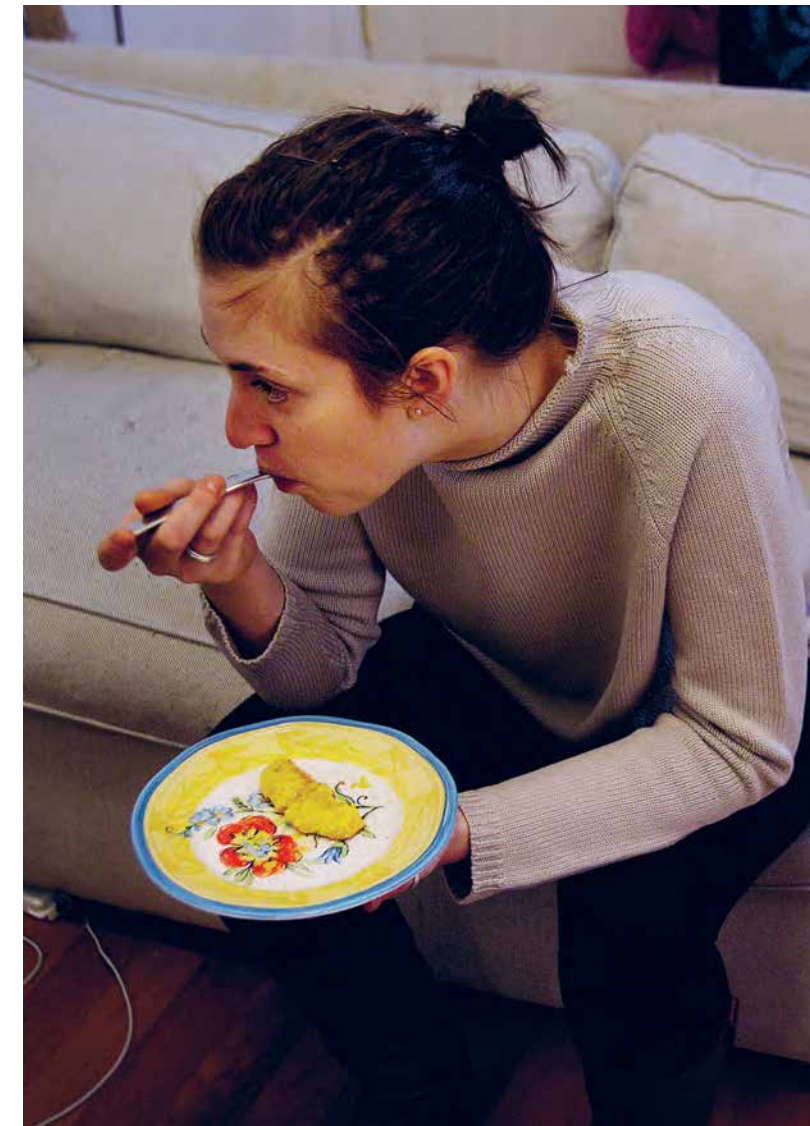
– Denne utnyttelsen kan foregå over flere år. Det er et elendig system, jeg tror praktikantkulturen er mye av grunnen til at så mange mennesker går på «food stamps». Ingen blir jo noensinne ansatt når bedrifter kan bruke fem ulønnede personer til å gjøre samme jobb som én dyr ansatt. Lillebroren min er stadig i konkurranse med voksne mennesker med doktorgrader for å jobbe på gatekjøkken.

MISBRUK OG GOURMET. Vi vet at amerikanerne har vært grådige. Nå forsøker de å tåle steken. Nå spør ikke den ærlige tiggeren på gata om en dollar til ol eller et skudd heroin lenger, han ber om penger til et pizzastykke. Bare i New York City strever tre millioner mennesker med å få råd til mat hver dag. Hver fjerde amerikaner sirkulerer i et eller flere offentlige matprogram. Etter at Barack Obama fortalte at han vokste opp på *food stamps* i Chicago og demokrater i Kongressen nylig levde en uke på lavbudsjettmat i solidaritet med de sultne, er det ikke like flaut å be om hjelp.

Om man tjener under 84.000 kroner i året, kan man i utgangspunktet motta matkuponger – men enkelte →

MAGER KOST. På enkelte utendørsmarked i USA kan man bytte inn en food stamp-dollar i to lekepengedollar.

LOST PARADISE. – Nå sitter jeg her da, det sultne barnet, baker scones til meg selv og søker på jobber. *Welcome to life, right?*

MAGER KOST. På bare tre år har antall amerikanere som lever på matkuponger økt med hele 36 prosent. Over halvparten av de trengende, er barn. Fordi den billigste maten ofte er den mest usunne, går familier på ukentlige kokkekurs hos matorganisasjonen Food Bank NY.

DE ELSKER
MEG, SÅ DE GIR
MEG HELDIGVIS
GRATIS LUNSJ

SAMANTHA BARON ubetalt praktikant

ET HJERTEROM. Rosalinde husker ikke sist hun spiste på restaurant, og hun passer på bare å handle kylling på tilbud. Likevel er hun takknemlig.

→ prøver nok også å lure systemet. For, som Samantha Baron sier: «Alle studentene jeg kjenner i Oregon fyller til stadighet ut SNAP-søknader, selv om de ikke er avhengig av hjelpen, de vil heller arrangere gourmetkveld en gang i uken.» Leroy Fick, en 59-åring i Michigan, fikk fortsatt handle mat med kupongpenger, selv etter at han vant to millioner dollar i lotto.

- Det er urettferdig. Søsteren min har fire barn, skyhøy husleie og tjener dessverre litt mer enn at hun får dra nytte av matkuponger. Samtidig ser jeg folk i dress handle junkfood med SNAP-kortet i butikken, sier Yasha Hart.

Hun er barneskolelærer i Brooklyn og deltar på Food Bank NYCs årlige «heimkunnskapskurs», hvor 1500 lærere skoles i hvordan man kan lage billig mat på en sunn måte, for så å lære bort kalorikunnskapen og effekten av å lese innholdsfortegnelsen til over 30.000 SNAP-barn på mer enn 200 skoler i New York.

- Fortell barna at det finnes naturlig sukker i appelsin og eple og at det gir dem bedre energi til å fullføre skoledagen enn om de spiser en sjokolade, sier Jeannie Fournier ved kateteret.

SNAP-programmet lærer både barn og voksne ett og annet om salt og sukker og er det viktigste våpenet mot at folk i Amerika går sultne.

- Dessuten nærer matkuponger den lokale økonomien. Hele kjeden fra lastebilsjåføren til kjøpmannen drar nytte av pengestrømmen, sier SNAP-medarbeider Susan Archer i jordbruksdepartementet.

Det er de som har ansvaret for hvem som får økonomisk støtte.

- Er det lett å lure seg inn i systemet?

- Tidligere, da vi brukte fargerike papirlapper kunne folk kopiere kupongene, de ga dem bort til venner eller mistet dem, slike ting har gjort at programmet har fått litt politisk motstand opp gjennom tiden, men etter at vi begynte med digitale kort har dette blitt enklere å forhindre.

Archer ser helst at kundebasen bremser opp snart.

- Vi vil snart se familier svinge seg selv ut av uføret. Vi ser på matkuponger som hjelp til selvhjelp fordi det

er ikke late mennesker vi snakker om her. Folk prøver virkelig å få seg en jobb, sier Archer.

MAMMAS VASKEHJELP. Det lukter spaghetdivann og soyasaus fra et mørkt kjøkken på Manhattans Upper West Side. Lyset er avslått i hele leiligheten. Chopins klassiske toner høres fra Youtube. På veggen henger tusenvis av tørkede firkløvere i glass og ramme, uten at det har hjulpet noe særlig på Rosalinde Blocks lykke i det siste.

- Om jeg er en middelklassekvinne?

Kunstneren og pianolærerinnen blir fornærmet.

- Jeg er glad du spurte. Jeg kommer fra en familie med mye penger. Jeg er en utdannet, pen og pyntelig jødisk jente fra overklassen, og der befinner jeg meg fortsatt. Men det har vært mange magre måneder i det siste, sier hun og koker den billigste kyllingen hun har kjøpt på lenge.

Hun delte scene med Marvin Gaye i hjembyen St. Louis på 13-årsdagen sin og har siden prøvd å slå gjennom i musikkbransjen. Nå sender hun ti jobbsøknader hver dag, uten napp hittil. Sammen med sønnen Joe (21) bor hun i en liten husleieregulert ettromsleilighet, der hun har holdt til siden 1974. De siste to årene har hun mottatt 1400 kroner i måneden gjennom SNAP-pro-

grammet, penger som forsvinner raskt, selv om hun kjøper den aller billigste frokostblandingen, og aldri pistasjiskrem, selv om hun vet sønnen elsker det.

Rosalinde er fattig nå, i hovedsak fordi pianotimer var det første som ble strøket fra halvrike familiers liste da krisen rammet, samt at Rosalinde uventet ble enke, og Joe innlagt på sykehus over en lengre periode.

- Jeg fikk 100 dollar av mamma for å rydde opp etter hennes halloweenfest her om dagen. Ja, jeg kan «få meg en skikkelig jobb» som mamma sier, men jeg er sliten. En kvinne med min bakgrunn og alder skal ikke trenge å være vaskehjelp.

FOR STOLT. Rosalinde husker ikke forrige gang hun spiste på restaurant, den siste shoppingen hun gjorde var blusen hun har på seg. Den kjøpte hun for 20 kroner fra en parkert varebil på et fortau i sommer. Hun kjøper heller en kilo gamle appelsiner på tilbud for å klemme saften i klorvannet fra springen, enn å kjøpe vann på flaske.

- Jeg var for stolt til å si ja til matkuponger i starten. Jeg skammet meg og følte jeg hadde feilet i livet om jeg sa ja. Til slutt måtte jeg bare gi opp, og dagen etter fikk jeg et nødkort. I dag er jeg veldig takknemlig, for alt egentlig. Uten takknemlighet for det vi faktisk har, ville vi visnet.

Joe lukter lunsj og kommer ut fra soverommet. De er enige om at den største grunnen til den økonomiske krisen i landet deres er kjendiskulturen.

- Barn som ser «The Kardashians» på tv, tror det er fremtiden og toppen av lykke. Alle vil bli stjerner, eie en fet MTV-crib, gå i designerkjoler. USA har utviklet en levestandard som er helt forskrudd, og dette sløseriet gjør meg veldig sint.

- Har USA mistet sin status som «mulighetenes land»?

- God spørsmål, sier Rosalinde og blir stille lenge.

To katter smyger seg opp i fanget hennes.

- Vi må ikke miste håpet. Det er det siste som kan skje.

magasinet@dn.no

JEG ER EN UTDANNET,
PEN OG PYNTE
LIG JØDISK JENTE
FRA OVERKLASSEN,
OG DER BEFINNER
JEG MEG FORTSATT

ROSALINDE BLOCK pianolærer